

свідчення і згадки сучасників. Археологічні джерела теж не дають точних відомостей: частина з них після ретельного дослідження були оголошені підробкою, інша – є не надто вагомими. До останніх можна віднести, зокрема, накреслене на латині ім'я «Artognov», виявлене поблизу Тінтагеля.

Проте частина учених все ж дотримується гіпотези висунутої Л. Локоном та Дж. Ешем, згідно з якою король Артур походив із родини романізованих бриттів і був радше не місцевим правителем, пов'язаним із якимось конкретним королівством, а швидше за все військовим вождем, який завдяки своєму блискучому талантові стратега зібрав військо і здобув низку значних перемог.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анналы Камбрии. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: http://www.vostlit.info/Texts/rus/annales_cambriae/annales.phtml?id=645
2. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х т. / В. О. Балух, В. П. Коцур - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. – Т 1. Раннє Середньовіччя. – 496 с.
3. Беда Достопочтенний. Церковная история народа англвов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus5/Beda/frame1.htm>
4. Бульчев К. Здесь жил Артоньон. / К. Бульчев // Тайны Средневековья. – М.: Дрофа-Плюс, 2005. – С. 10–16.
5. Гальфрид Монмутский. История бриттов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus4/Galfrid/framepred.htm>
6. Гластонбери. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.mysticspot.ru/?p=959>
7. Згурская М. П. Кем был король Артур и где был Камлот? / М. П. Згурская // 50 знаменитых загадок Средневековья. – Харьков: ФОЛІО, 2009. – С. 25 – 35.
8. Кретьен де Труа. Персеваль. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://vsvete.narod.ru/books/perseval/index.htm#>
9. Мегела І. Артур: король минулого і майбутнього. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: http://korekta.io.ua/s111907/ivan_megela_artur_korol_minulogo_i_maybutnogo
10. Мелори Т. Смерть Артура / Т. Мелори – М.: Эксмо, 2007. – 688 с.
11. Ненний. История бриттов. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Nennius/framenenn.htm>
12. Північний Корнулл. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.7br.ru/pivnichnyj-kornuoll.html>
13. Рыцарский роман: «Смерть Артура» Т. Мэлори. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.licey.net/lit/foreign/melory>
14. Чудинова Е. История Англии для детей. У 2-х кн. М.: Центр творческого развития 1996. - Книга 1. С древнейших времен по 1558 год. - 228 с.
15. Y Gododdin. [Електронний ресурс]. – Дата опрацювання: 09.04.2012. Режим доступу: <http://www.missglen.net/celtic/gododdin/>

Карабин М.

Науковий керівник – доц. Федорів І. О.

ВПЛИВ КОНЦЕПЦІЇ САРМАТИЗМУ НА ФОРМУВАННЯ ШЛЯХЕТСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ В ПОЛЬСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

XVII ст. визначається як період розквіту сарматизму: культурно- ідеологічної течії, що стала основою шляхетської культури. Вперше термін сарматизму в польській історичній науці з'являється в працях Яна Длугоша (1415–1480). Основна ідея сарматизму – відшукання кореня польського народу у давній країні Сарматія та ототожнення польської шляхти з войовничим племенем сарматів.

Еволюція терміну «сарматизм» знаходимо в працях Мацея Карпігі з Мехова (1457-1523), який намагався відокремити народ «Великої Сарматії» від інших «варварських племен» [7, с.28]. Закріплення культурної переваги, вищості сарматів М. Карпіга знаходить у перемозі

об'єднаної польсько-литовсько-руської армії в Грюнвальській битві 1410 року, а також до античних джерел (Геродот, Птоломей), в яких давалися характеристика народу сарматів і їхньої країни. Щоправда чітких меж – кордонів Сарматії в жодному джерелі не обумовлювалося. Цей факт дозволяв полякам використовувати Велику Сарматію як батьківщину Речі Посполитої. Цікавим є те, що під термін «сармати» підпадали не всі поляки, а лише привілейована частина – дворяни. Модним в XVII столітті стало ведення свого родоводу від сарматів без яких шляхтич вважався «несправжнім»[5].

Аналізуючи концепцію сарматизму С. Бухарін і Н. Ракитянський в праці «Россия и Польша – опыт политико-психологического исследования феномена лимитрофизации» стверджують, що ця ідеологія була традиційною для тогочасного суспільства формою расизму: «С самого начала своего становления сарматизм как архаичная форма самоидентификации утверждался и как своего рода социальный расизм, что, впрочем, вполне вписывалось в европейские традиции сословной и национальной нетерпимости того времени с той лишь разницей, что Европа была устремлена в будущее» [1].

Крім традиційної вищості шляхти, сарматизм утверджував стереотип «польського лицаря», «справжнього сармата», для якого негідним є заняття фізичною працею, сільським господарством тощо.

Інше трактування «сарматизму» знаходимо в українських дослідників. С. Оріховський (1513-1566) під «Сарматією» розуміє Річ Посполиту, а сарматами виступають не лише поляки, а й всі народи що її населяють [4, с.275].

У період воєн Богдана Хмельницького, зокрема у Білоцерківському універсалі (1648) відтворюється теорія, за якою сармати, що знаходились на території України, розкололись і певна частина їх (поляки), переселилася на землі сучасної західної Польщі. Також в Універсалі наголошується, що поляки в силу «пожадливості» захопили Русь своїх братів [5].

Хоча український сарматизм не можна аналізувати відокремлено від польського, але ряд його ознак свідчить, що він мав низку суттєвих відмінностей.

Аналізуючи дослідження О. Кресіна щодо особливостей українського сарматизму, слід звернути увагу і на той факт, що в 1677р. разом з призначенням Ю. Хмельницького гетьманом в Немирові султан надав йому титул князя Сарматійського, що мало підкреслити автономність країни.

Таким чином, слід звернути увагу на суттєві відмінності, що існували в концепціях польського і українського сарматизму:

- польський сарматизм виводив від Сарматії походження лише польської знаті, український ж – стверджував, що і поляки, і українці, і литовці є предками давніх сарматів;
- якщо центром польського сарматизму виступають території Польщі (туди нібито переселились давні сармати), то український сарматизм відносить центр на степи України або Причорномор'я;
- ідейне вираження польського сарматизму проявляється гостріше, радикальним є поділ на вищих (шляхта) і нижчих (бидло, хлопи), український сарматизм виділяючи вищих (культурна, політична, релігійна еліта) проводить меншу дискримінацію щодо інших верств населення. Характерною рисою українського сарматизму було те, що в XVI столітті поділу суспільства на нащадків сарматів і не сарматів ще не було, концепція охоплювала все населення не вдаючись до поділу на стани і лише під впливом польського шовінізму соціальне походження стало відігравати роль;
- також різняться ідеології за періодом «життя». Якщо український сарматизм внаслідок різних історико-політичних обставин не знайшов широкої підтримки у суспільстві й поступово зник, то польський сарматизм, незважаючи на особливості історичного розвитку Польщі зберігся, а у кінці XX–XXI ст. вилився в культурну ідеологію «неосарматизму» [3, с.125].

Таким чином, сарматизм у польській та українській шляхті розвивався по різному і саме поняття мало далеко не однакове смислове навантаження.

Сарматизм в поляків став тим ідейним стрижнем, що дозволив їм «історично» підтверджувати власну вищість і окремішність.

Досить цікавою є реалізація принципів цієї ідеології у житті шляхтича. Тут сарматизм поєднувався з віянням Сходу. Шляхта проголошувала ідеали рівності, простоти, помірності, в той же час з надмірною пишнотою та розкішшю проводила як релігійні так і світські свята [3, с.138].

В костюмі шляхтича простота поєднувалась з розкішшю, часто одяг доповнювався дорогими східними поясами, шовком, хутром тощо.

В культурному та політичному житті сарматизм призвів до поступового занепаду польського шляхетського стану та втрати Польщею сильних позицій на міжнародній арені. Оскільки ця ідеологія проголошувала не тільки вищість шляхти над іншими народами, а й сповідувала релігійний та культурний фанатизм, суть якого зводилась до ворожого ставлення щодо представників інших релігій, посилення їх дискримінацій, несприйняття інших культурних надбань, консерватизму.

Свята віра у досконалість польських законів і непорушність встановленого устрою неохоче брала участь у засіданнях сейму, негативно ставилась до будь-якого новаторства і по суті стала гальмом розвитку держави.

«Такая вера в совершенство польских законов и обычаев. Гарантировавших свободу мысли, слова и вероисповедования. Такое миролюбие сочеталось с недоверием к иностранцам. Что в известной степени было оправдано поведением и политикой монархов. Но гораздо чаще положением подданных в абсолютных монархиях. Со временем, особенно под влиянием почти не прекращавшихся в XVII в. войн с протестантскими народами (шведами и брандербуржцами), с православными (русскими, казаками) и, наконец, с мусульманами (турками и татарами), «польскость» начали отождествлять с католицизмом, а защиту римско-католической церкви с особой ролью Польши в истории Европы» [2, с. 139].

Негативний вплив сарматизму простежується і в галузі культури. Шляхта, аби ще раз підтвердити своє «сарматське походження» всіляко-використовувала латину. Навіть у побуті спостерігалось прагнення більше «вставити» у свою мову латинських слів та висловів, часто перекручених.

«Вплив ідей сарматизму й контрреформації викликав звуження використання польської літературної мови: латина зміцнила свої позиції. Поширенням було засмічення польської мови – писемної і усної – латинськими словами й зворотами, нічим не виправдана латинізація її стилістики. Мало кому з авторів вдавалося уникнути цього мовного макаронізму» [3, с.126].

Змінювалось протягом століть саме ставлення до сарматизму. В епоху Просвітництва поняття сарматизму вже носило, внаслідок віяння культури Заходу, негативний відтінок, протиставляючи «грубого сармата» польському інтелігенту. Польське суспільство могло реально оцінити всі недоліки та хиби сарматизму: крайній націоналізм, традиційність, безпідставний фанатизм тощо.

Але у кінці XVIII ст. на зміну образу «сармата воїна» приходив образ «сармата-просвітника» [4, с.245]. Це був образ польського інтелігента, патріота, особи з високим культурним та духовним рівнем, який з повагою ставлячись до історії, активно втілює принципи демократизму та гуманізму.

Вже з другої половини XIX ст. відбулась повна реанімація сарматизму. Образ лицаря-сармата, оповитий міфами про давню минувшину, героїчну боротьбу, став тим традиційним стереотипом, що ввійшов в польську національну свідомість і існує до сьогодні.

Загалом, визнаючи негативні риси сарматизму більшість польських дослідників окреслюють сарматизм, як витвір польської культури, що вмело поєднав впливи Заходу і Сходу.

«Сарматизм в известной мере признавал свое превосходство над культурами стран, окружавших Речь Посполитую на востоке и юге. При этом он отнюдь не стремился как-то резко и решительно оторвать Польшу от Западной Европы, – пишет современный историк Табзир – Взаимные влияния культур Востока и Запада у нас переплелись, никогда не подавляя одна другую. Восток воздействовал на декоративное искусство, одежду, оружие, Запад – на литературу, зодчество. В какой-то степени на науку. Но ни одна из этих культурно-цивилизационных систем не оказала существенного влияния на государственное устройство Польши» [2, с.138].

Таким чином, концепція сарматизму найкраще прижилась і поширилась у середовищі польської шляхти. Зумовлено це було не лише соціальними умовами, а й ментальністю шляхти, її політичними привілеями, становищем у суспільстві. Врешті-решт це стало основною причиною деградації Речі Посполитої як могутньої держави та її загарбання іншими країнами.

У культурній сфері сарматизм призвів до значного відходу поляків від давніх слов'янських традицій та культур, посилилась латинізація.

З кінця XVII – початку XVIII ст. в Польщі зростає вплив французької культури, зокрема в її літературі та мистецтві, сарматизм «замінюється» ідеями Просвітництва, які сприяють духовному пробудженню польського народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бухарин С.Н., Ракитянский Н.М. Россия и Польша – опыт политико-психологического исследования феномена лимитрофизации [Электронный ресурс] // Режим доступа: aradrus.su/bibli/geobib/2011-08-03-16-33-54/412-2011-08-11-14-53-11.html
2. Дейвіс Н. Боже ігрище. Історія Польщі/ пер.Тарашук. – К.: Основа, 2008. – 1080 с.
3. Дыбровская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней / А. Дыбровская, Я. Жарын. – Варшава, 1998 – 450 с.
4. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі/ Л. Зашкільняк, М. Крикун –Львів, 2008. – 584 с.
1. Кресін О. Український сарматизм. [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrhistory.narod.ru/kresin-2.htm
5. Тимовський Михаил, Кеневич Ян, Хольцер Еже. История Польши/ под.ред. М. Тымовского – М.: Весь мир, 2004 – 544 с.
6. Хрестоматия по истории южных и западных славян: уч.пос. для вузов: в 3 т. / под. ред. Ю.В. Бромля и др. – Минск, 1991 – 448 с.

Карабин М.

Науковий керівник – доц. Валіон О. П.

ПРОБЛЕМА РАБСТВА В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ А. ЛІНКОЛЬНА

Непересічною постаттю в історії США загалом та в роки Громадянської війни (1861-1865 рр.), зокрема, є шістнадцятий президент Америки - Авраам Лінкольн. Активний громадський діяч, адвокат, талановитий політик, Лінкольн, перш за все, асоціюється з епохальною подією в історії держави - скасуванням рабства, яке ознаменувало початок нової демократичної ери США. Негроїдне населення отримало ті демократичні права та свободи, що не лише дозволило їм соціалізуватися, а й стати рівноправними членами американського суспільства. Хоча формальне скасування рабства ще не означало, що неграм у Америці стало краще жити (на Півдні діяли «чорні кодекси», активізувала свою діяльність організація Ку-Клукс-Клан). Але навіть, відкидаючи ці обставини, важливість Прокламації про скасування рабства 1863 року полягала в тому, що вона стала першим кроком до будівництва громадянського суспільства, забезпечення демократичних положень Конституції Америки. Цей далекоглядний крок Авраама Лінкольна в перспективі забезпечив сучасний статус США як найдемократичнішої держави в світі, яку очолює темношкірий президент.

До кінця XX ст. в історіографії щодо цього питання сформувався усталений, дещо міфологізований образ президента-реформатора, «чесного Ейба», який віддав життя боротьбі з расизмом, рабством, експлуатацією людини людиною. Хоча насправді при оцінці діяльності А. Лінкольна слід, насамперед, уникати ідеалізації, адже погляди Лінкольна еволюціонували і скасування рабства було більше актом не волі однієї людини, а тих обставин, що склалися в Америці у XIX столітті.

Актуальності темі додає і те, що з кінця XX - початку XXI століття в історіографії Америки популярності набуває інша, діаметрально протилежна тенденція, що дає оцінку президенту Лінкольному як президенту расисту (відомого розголосу набула книга Л. Бенетта «Примусова слава: Авраам Лінкольн у білій мрії»).

Аналізуючи позиції істориків, як традиційної (К. Сенберг, Ю. Хайдекінг та ін.), так і нової школи (Л. Бенетт), ми уникали крайньої конфронтації у висвітленні даної проблеми, звертаючи увагу на історичні умови, суспільні тенденції, ідеологічні погляди Америки впродовж 1830-1860-х рр., в умовах якої визрів політичний талент А. Лінкольна. Така позиція дозволить проаналізувати окреслену тему статті об'єктивно та неупереджено.

Мета даної роботи полягає у визначенні місця проблеми рабства в політичному розвитку США, з'ясуванні впливу і ролі внутрішньої політики А. Лінкольна на становище рабів у США.